

ANKARA'NIN DİLBİLİMSEL MANZARASI: TİCARİ TABELALAR

LINGUISTIC LANDSCAPE OF ANKARA: COMMERCIAL SIGNBOARD

Emre ÇETİNKAYA*

Öz

Toplumdilbilimin alt araştırma alanlarından biri olan dilbilimsel manzara, kamusal alanı çevreleyen dillerin nicelik ve nitelik açısından nasıl bir görünüm sergilediğini incelemektedir. Literatürün ilk çalışmalarında, elde edilen veriler ışığında toplumda yaşayan ulusların ana dillerinin sokağa yansması yani dilbilimsel canlılığı araştırılmaktaydı. Bugün ise, çıktılardan elde edilen sonuçların göç, siyaset, ticaret gibi farklı ancak domino etkisiyle birbirine bağlı değişkenlere cevap verdiği anlaşılmıştır. Bu makale, dilbilimsel manzara çalışmalarını Türkiye'den seçilen örneklerle tanıtmayı ve Altındağ, Mamak ve Çankaya semtleri özelinde Ankara'nın dilbilimsel manzarasıyla ilgili genel bir görünüm sunmayı hedeflemektedir. Ancak çalışmanın sınırlılıkları gereği resmî kurum ve kuruluşların dili, araştırma bölümünün dışında tutulmuştur. Buradaki amaçlarımızdan biri de toplumun devlet politikalarından bağımsız olarak ticari tabelaları nasıl ve hangi koşullarda şekillendirdiğini sorgulamaktır.

Anahtar Kelimeler

Dilbilimsel Manzara, Dilsel Canlılık, Kamusal Alan, Tabela, Ankara

Abstract

The linguistic landscape, which is one of the sub-research fields of sociolinguistics, examines how the languages surrounding the public sphere display in terms of quantity and quality. In the initial studies of the literature, the data obtained were investigating the reflection of the native languages of the nations living in the society, that is, linguistic vitality. However, at this point, it has been understood that the results obtained from the outputs respond to variables that are different from each other, such as migration, policy, commerce but that affect each other with the domino effect. This article will introduce the work of the linguistic landscape with selected examples from Turkey and it aims to present a general view of the linguistic view of Ankara in the sample of Altındağ, Çankaya and Mamak districts. However, due to the limitations of the study, the language of official institutions and organizations was excluded from the research. One of our goals in this limitation is to question how and under what conditions the society shapes commercial signs, regardless of state policies.

Keywords

Linguistic Landscape, Etno-Linguistic Vitality, Public Sphere, Singboard, Ankara

* Arş. Gör. Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara/Türkiye, emre.cetinkaya21356686@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0097-537X Ankara TÜRKİYE

GİRİŞ

Türkiye’de kamusal alanları çevreleyen sokak isimleri, ticari tabelalar, duvar yazıları vb. işaretlerin dili, uzun süredir hem bilimsel hem de popüler araştırmalara konu olmaktadır. Bu araştırmaların odak noktasını, İngilizcenin küresel anlamdaki sembolik gücü ve bu güç karşısında Türkçenin konumu oluşturmaktadır (Sancak vd., 2008; Köktekin & Kara 2006). Görece daha az olmakla birlikte, Suriye ve Iraklı göçmenlerin ana dili Arapçanın görünürlüğü, bu bağlamda dil planlama politikaları, araştırmaların diğer bir boyutunu kapsamaktadır (Şahbaz & Sakar 2017). Ancak *dilbilimsel manzara* (linguistic landscape) çalışmaları kuramsal bir alana dönüşene kadar, bu araştırmalar sezgisel bir boyutta ilerlemekteydi. Dolayısıyla veriler ve sonuçlar genellikle “dilsel tutuculuk” çerçevesinde değerlendirilmekteydi. Sancak ve diğerleri, (2008) ve Tekin & Cantürk (2010) benzeri çalışmalarda, işaretlerin dili için kullanılan “dilsel kirlilik” ve “kültürel yozlaşma” ifadeleri, yukarıda bahsettiğimiz tutumun en açık göstergeleridir. Şüphesiz bireylerin ana diliyle ilgili konularda, bu tarzda bakış açısı sergilemesi anlaşılır bir durumdur. Ancak dillerin işaretlerde görülme oranı, dillerin öz dinamiklerinden bağımsız hareket etmektedir. Bu rekabet özünde kültürel, ekonomik ve sosyolojik etkenlerle ilişkilidir. Bu bağlamda toplumdilbilimin çalışma alanlarından biri olan dilbilimsel manzara, bu tartışmalar için teorik bir çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışmada ilk olarak Ankara’nın semtlerinden seçmiş olduğumuz örneklerle dilbilimsel manzaranın tanıtılması ve Mamak, Çankaya, Altındağ semtleri özelinde, Ankara’nın dilbilimsel manzarasıyla ilgili genel bir görünüm sunulması hedeflenecektir. Ancak konunun ve bölgenin genişliği düşünülerek, çalışmanın korpusuna sadece ticari tabelalar dahil edilmiştir. Resmî kurum ve kuruluşların dili, teorik bölümde ele alınmakla birlikte, araştırma bölümünün sınırlılıkları dışında bırakılmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz üç semtin örneklem olarak seçilmesinin nedeni, birbirinden farklı sosyoekonomik yapılaraya sahip olmalarıdır. Altındağ, Suriye ve Iraklı göçmenlerin *gettolaşmasıyla* diğer iki semtten ayrılırken; Çankaya, ticaret merkezi olması ve bu durumun getirisi olarak da Batı dillerinin yoğun etkisi altında kalmasıyla farklı bir görünüm sergiler. Mamak ise yaklaşık 650 bin kişilik nüfusuyla Ankara’nın dilsel görüntüsüyle ilgili genel bir özet sunmaktadır.

Çalışma temelde iki araştırma sorusu üzerine kuruludur:

1. Ankara’nın dilbilimsel manzarasını hangi diller şekillendirmiştir ve bu dillerin birbirine oranla ticari tabelalardaki ağırlığı nedir?
2. İki ve çok dilli işaretler nitelik açısından nasıl bir görünüm sergiler?

Çalışmada, ticari tabelaların sınırlandırılması için literatürde bölgenin ortalama tutumunu yansıttığı düşünülen 200 işaretle yetinilmiştir. Bu işaretlerin hepsi, tarafımızca görülmüş ve kayıt altına alınmıştır. Ancak her semtte, işaretlerin elde edilmesinde farklı mesafeler arasında çalışılmıştır. Örneğin Çankaya’nın Kızılay mahallesinde yaklaşık 1 km’de ve 2 cadde-sokakta 200 işarete ulaşmak mümkünken bu sayı, Mamak’ta yaklaşık 5-6 km ve 5 cadde-sokak; Altındağ’da 8 km ve 6 cadde-sokağa çıkmıştır.

Tanımlanabilir işaretlerin sınıflandırmasında, bazı güçlüklerle de karşılaştığımızı belirtmeliyiz. Bunlardan en önemlisi tek bir dükkan ve/veya işletmede birden fazla tabelanın bulunmasıdır. Burada tercih ettiğimiz yöntem Cenoz & Gorter’e (2008) benzer şekilde, “tek işletme-tek işaret” yönünde olmuştur. Karşılaştığımız diğer bir sorun ise üç semtte, her zaman

aynı tarzda ve içerikte işletmelerin bulunmamasıdır. Çankaya'da bu tarz bir sorundan bahsetmek mümkün olmasa da, örneğin Mamak'ta eğitim; Altındağ'da giyim-kuşam işletmelerinin azlığı göze çarpmıştır. Burada homojen bir dağılımı sağlamak adına, diğer iki semtte eksikliğini hissettiğimiz işletmeleri Çankaya'da dışarıda tutmayı seçtik.

Çalışma tamamlandığında, Ankara'nın dilbilimsel manzarasına şekil veren koşullar bilimsel olarak sorgulanmış olacaktır. Türkiye'de İstanbul, Türk dünyasında ise Sovyetler sonrası Azerbaycan ve Kazakistan farklı çalışmalara konu olmuştur (sırasıyla bkz. Wendel, 2017; Shibliyev, 2014; Moore, 2014). Türk dünyası özelinde bu yöndeki araştırmaların ilerlemesi, Türk halklarının birleştirici ve ayrıştırıcı unsurları hakkında da önemli veriler ortaya çıkaracaktır.

ŞEHİR MERKEZLERİNİN NABZI: DİLBİLİMSEL MANZARA

Şehir merkezlerinde yürürken çevremizde ticari tabelalar, sokak isimleri, duvar yazıları vb. gibi bizi saran sayısız işaret bulunmaktadır. Ancak biz, çoğu zaman bu işaretlerin ya hiç farkına varmayız ya da ihtiyacımız doğrultusundaki az sayıda işarete odaklanırsak. Farkına varmadan her an maruz kaldığımız bu işaretler bütünü dilbilimsel manzara çalışmalarının araştırma malzemesini oluşturmaktadır.

Dilbilimsel manzara çalışmalarının malzemesi, yukarıda bahsettiğimiz işaretlerden meydana gelmektedir. Ancak ele alınan malzemenin işlenmesi ve girdilerden ortaya çıkacak sonuçlar birbirinden farklı bakış açıları içermektedir. Literatürün başlangıç çalışmalarından Landry & Bourish'e (1997) göre, dilbilimsel manzara çalışmaları, ilgili toplumda yaşayan ulusların anadillerinin sokağa yansımaları yani nicelik ve nitelik olarak bu dillerin *etnolingüistik canlılığını* (etno-linguistic vitality) araştırmaktadır.

Nicelik açısından dilbilimsel canlılık kavramı, bireylerin ana dillerinin metropollere hangi oranda yansıdığıyla ilintilidir. Bu yönüyle dilbilimsel manzara, devletlerin dil planlama politikaları ve ilişki içerisindeki dillerinin karşılıklı etkileşimi hakkında bilimsel bir işlev üstlenmektedir. Nitelik açısından ise sokağa yansıyan dillerin hangi işaretlerde ne koşullarda kullanıldığıyla ilgili sembolik bir değer taşımaktadır. Nicelik ve nitelik açısından işaretlerin dilbilimsel manzaradaki konumuna güzel bir örnek olarak Hollanda'da yaşayan Türk azınlıkları ve Türkçenin durumu verilebilir. Hollanda'da Türkçe nicelik açısından oldukça kısıtlı bir kullanıma sahiptir. Hatta Türk marketleri dışında, metropollerde Türkçe işaretlere rastlamak mümkün değildir. Fakat Türk marketlerin camkanlarında ve giriş kapılarında bulunan "Helal" yazısı toplumsal bir birliğin simgesini oluşturmaktadır (Edelman, 2010, s. 16). Bilgisel ve sembolik değer açısından evrensel bir örnek de İngilizcenin dünya üzerindeki prestijli konumudur. Bugün Türkiye'de özel olarak da çalışmamızın konusunu oluşturan Ankara'da, anadili İngilizce olan herhangi bir topluluk bulunmamaktadır. Ancak İngilizce işaretler hem nicelik hem de nitelik açısından Türkçeye rekabet halindedir ve ticari tabelalarda İngilizcenin marka değerini arttırdığı kanısı yaygındır.

Dillerin dilbilimsel canlılığının politik, tarihsel, ekonomik vb. etkenlerden etkilenebildiğini belirten Giles ve diğerleri (1997, s. 308), bahsedilen bu uyarıcıların temelde üç ana başlıkta toplanabileceğini aktarır.

1. Statü değişkenleri: Ekonomik statü, sosyal statü, tarihsel statü ve dilsel statü
2. Demografi değişkenleri: Grup bölgesel dağılım faktörleri, grupların sayısal oranı (doğum ve ölüm oranları, evlilik, göç vb.)
3. Kurumsal destek değişkenleri: Bir dilin kitle iletişim araçları, eğitim, devlet hizmetleri, sanayi, din ve kültür gibi alanlarda resmî veya gayriresmî olarak desteklenmesi.

Burada üzerinde durulması gereken önemli konu, dilbilimsel canlılığın “neden” değil “sonuç” olmasıdır. Yani bir dilin işaretlerde görülme oranı doğrudan hedef alınan bir olgu olmaktan ziyade siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerin yansıması olarak algılanmalıdır. Türkiye’de de sıklıkla tartışma konusu olan İngilizcenin Türkçe üzerindeki etkisi bu bağlamda düşünülmeli ve çözüm önerileri getirilmelidir.

Dilbilimsel manzara çalışmalarındaki farklı bakış açılarına değinen Ben Rafael’e (2009, s. 40-41) göreyse, dilbilimsel canlılık konusu ilgili işaretlerden elde edilebilecek sonuçların çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Ona göre metropollerden elde edilebilecek veriler doğrudan ve dolaylı olarak birçok soruya yanıt vermektedir. Örneğin sosyal hareketler, güç ilişkileri ve siyasi değişimler doğrudan dilbilimsel manzaradan okunabilmektedir. Türkiye’de halk direnişiyle son bulan “15 Temmuz Darbe Girişimi” bu yönde bir örnek olarak verilebilir. Halk direnişinin başarılı olması sonucunda sokak isimleri ve anıtlarda “15 Temmuz Direnişi”ni hatırlatan işaretler yerini almıştır. Bu durum toplumsal hareketlerin dilbilimsel manzaraya hızlıca yansımasını göstermektedir.

Resim 1. 15 Temmuz sonrası Ankara’nın dilbilimsel manzarası

Ankara özelinde dilbilimsel manzaranın şekillenmesine verilebilecek bir başka örnek de mülteci ve göçmenler konusudur. Suriye ve Irak iç savaşından kaçarak Türkiye’ye sığınan mültecilerin ana dili çoğunlukla Arapçanın çeşitli varyantları/lehçeleridir. Doğal olarak da Arapça bugün Ankara sokaklarında ticari, sosyal ve siyasi sebeplerle yerini almıştır. Aslında turistik bölgelerde Arapça zaten kullanım alanına sahipti, fakat Resim 2.’de olduğu gibi hastanelerde ve Resim 3.’te görüldüğü gibi eczanelerde Arapça işaretlerin kullanılması yeni bir durumdur.

Resim 2. Hastanelerdeki Arapça İşaretler

Resim 3. Eczanelerdeki Arapça İşaretler

Resmî ve Gayriresmî İşaretler

Dilbilimsel manzarayı şekillendiren aktörler en temel anlamda resmî ve gayriresmî kişi ve kuruluşlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Resmî kurum ve kuruluşlar devletlerin dil politikaları hakkında önemli bilgiler verirken; gayriresmî aktörler tarafından belirlenen işaretler toplumun doğal bakış açısını yansıtmaktadır. Literatürde sırasıyla, *yukarıdan-aşağıya* (top-down) ve *aşağıdan-yukarıya* (bottom-up) karşıtlığıyla da işlenen resmî ve gayriresmî işaretler (bk. Backhaus, 2006, s. 62), bütüncül olarak ele alındığında ilgili bölgenin dilbilimsel manzarasını tam olarak yansıtmaktadır. Scolon & Scolon'a (2003, s. 181) göre resmî işaretler temelde düzenleyici söylem, alt yapısal söylem, ticari söylem, uyarı söylemi olmak üzere dört sembolik işlevi taşımaktayken; gayriresmî işaretler bilgisel ve ticari söylem olmak üzere iki temel başlıkta toplanabilir.

Resmî işaretlerin otoritenin belirlemiş olduğu baskın kültürü temsil ettiğini belirten Ben-Rafael'e göre gayriresmî işaretler otoriteden bağımsız olarak ortaya çıkmaktadır ve dilbilimsel manzaranın daha özgür olan tarafını yansıtmaktadır (2009, s. 49). Bu çalışmada da özel olarak ticari tabelaların araştırma malzeme olarak seçilmesi, toplumun devlet politikalarından bağımsız olarak dilbilimsel manzarayı nasıl ve hangi şartlar altında şekillendirdiğini araştırmaktan kaynaklanmaktadır.

Bu bölümde son olarak bahsedilmesi gereken konulardan biri de gayriresmî işaretlerin her zaman otoriteden bağımsız olarak ortaya çıkmadığı gerçeğidir. Bu durumla ilgili önemli bir örnek Türk Dil Kurumunun yabancı isimlere sahip olan özel şirket ve işyerlerinin isimlerini Türkçeye değiştirmesi karşılığında bu kurumlara "onur ödülü" vermesi gösterilebilir. Fakat bu uygulamanın başarılı olduğunu söylemek güçtür. Çünkü ticari tabelalarda önemli olan anadili kaygısı değil müşterinin algısı ve marka değeridir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi dilbilimsel manzarada Türkçenin İngilizce ve diğer Batı dilleriyle rekabet edilmesi, dilbilimsel manzarayı oluşturan aktörlerden daha çok bu aktörleri yönlendiren dış koşullara bağlıdır.

İşaretlerin Niteliği

Şehir merkezlerinde tanımlanabilir işaretler tek bir dille oluşturulabilirdiği gibi birden fazla dili de hedef alabilmektedir. Bu tarz işaretlerin niteliği ve nasıl okunması gerektiği bazı karmaşık durumları ortaya çıkarmaktadır. Örneğin Resim 4.'de Türkçe sözcükler kullanılmasına rağmen sözcükler arasındaki sahiplik ilişkisi İngilizce ('S) takısıyla sağlanmıştır. Aslında konuşma dilinde Türkçe ve İngilizce dil ilişkileri bu boyuta taşınmamıştır. Türkçede her ne kadar teknolojiyle ilgili sözcükler İngilizce ve diğer Batı dillerinden kopyalanmış olsa da (kopyalama teorisi için bk. Johanson, 2007) morfolojik yapısında ilgili dillerden yapıları tercih etmemektedir. Ancak aşağıdaki örnekte olduğu gibi ticari tabelalarda stilistik kaygı, anlamın ve dil gerçeklerinin önüne geçebilmektedir. Bu tarz işaretlerin niteliksel değeri ve nasıl okunması gerektiği birbirinden farklı sorunları barındırmaktadır.

Resim 4. *Türkçe-İngilizce Örtüşük Dilli Ticari İşaret*

Birden fazla dilin kullanıldığı işaretleri dört ana başlıkta inceleyen Reh (2004), aynı metnin birden çok dille yazıldığı durumlar için *dublikasyon* "duplicating", metnin tek dille yazılıp belirli bölümlerinin farklı dillere aktarıldığı işaretler için *parçalı* "fragmentary" terimlerini kullanmaktadır. Ona göre bu iki işaret sistemi dışında *örtüşük* "overlapping" ve birbirini

tamamlayıcı “complementary” olmak üzere iki metin oluşturma yöntemi daha bulunmaktadır. İlgili bölümde çok dilli işaretlerin hepsi ele alınacak olmakla birlikte, yukarıda bahsettiğimiz gibi farklı bir dilin morfolojisinin veya seçilmiş bir dilbilgisi kategorisinin kullanıldığı işaret sistemi literatürde tartışılmış değildir. Bu yüzden, bahsedilen durum için en yakın gördüğümüz örtüşük işaretler terimi kullanılacaktır.

Literatürde, çok dilli işaretlerin niteliğiyle ilgili tartışılan konulardan biri de tanımlanabilir bir işarette, hangi dilin öncül ve önemli olduğudur. Bu yönüyle çok dilli işaretler göstergebilimsel bir değer taşımaktadır. Doğal olarak bu değer resmî işaretlerde, ülkenin ve/veya bölgenin *prestij diline* (lingua franca) pozitif yönde daha yakındır. Gayriresmî işaretlerde ise öne çıkarılmak istenen dil, farklı sebeplerle belirlenebilir. Örneğin Edelman’a göre Hollanda’da Flemenkçe-Türkçe işaretlerde, ilkinin büyük fontlarda ve belirgin yazılması, “göçmenlerin asimilasyonu”nda başarı kaydedildiği gibi mikro milliyetçi bir tutumun ürünüdür (2010, s. 22).

Huebner’e (2006) göre işaretlerde hangi dilin daha önemli olduğuna karar vermek kendi içerisinde sorunları ve değişkenleri olan bir durumdur. İlgili dillerin metnin hangi konumunda olduğu, yazıların rengi ve büyüklüğü, temel metindeki niceliksel büyüklüğü vb. gibi durumlar çok dilli işaretlerde önemli dili ön plana çıkarmaktadır

ARAŞTIRMA SONUÇLARI

İlk araştırma sorusunun cevapları için tablo 1. ve 2.’ye bakıldığında, Ankara’nın dilbilimsel manzarasının %71.5 oranında tek dilli işaretlerden oluştuğu görülmektedir. Çankaya genel ortalamaya en yakın ilçe konumundayken, Altındağ’da tek dilli Türkçe işaretler, diğer iki semte oranla daha düşüktür. Aslında İngilizce ve diğer Batı dillerinin konumu Mamak ve Altındağ’da neredeyse aynı görünümü sergilemektedir. Suriye ve Iraklı göçmenlerin Altındağ’da gettolaşması, tek dilli Türkçe işaretlerin görece diğer semtlerden az olmasına sebep olmaktadır.

Ankara’nın eğitim, ulaşım, alışveriş vb. konularında merkezi bir yük üstlenen Çankaya’da İngilizce tek dilli tabelaların diğer iki ilçeden fazla olması ilk görünüşte anlaşılır gelmektedir. Ancak, bu tabelaların büyük bir çoğunluğu doğrudan anadili İngilizce olan konuşurlara yönelik içeriklere sahip değildir. Bu yüzden İngilizce bölgede bilgisel değil stilistik bir işlev taşımaktadır.

Tablo 1. İşaretlerdeki dillerin sayısı

Dillerin Sayısı	Mamak	Çankaya	Altındağ
1	163 (%81.5)	152 (%76)	114 (%57)
2	37 (%18.5)	44 (%22)	85 (%42.5)
3	- (%0)	3 (%1.5)	1 (%0.5)
4 ve fazlası	- (%0)	1 (%0.5)	- (%0)

Tablo 2. İşaretleri oluşturan diller

Dil / Diller	Mamak	Çankaya	Altındağ
Türkçe	156	128	102
İngilizce / İng. - Türk.	6 / 34	23 / 44	6 / 41
Arapça / Arp. - Türk.	- / 3	- / 5	7 / 43
Fransızca / Fran. - Türk.	- / -	2 / 1	- / -
Tür. - Jap.	-	1	-
Tür. - Kat.	-	1	-
Tür. - Arp. - İng.	-	2	1
Tür. - Far. - İng.	-	1	-
Tür. - Uyg. - Çin. - İng.	-	1	-

Ankara'da, toplam işaretlerin yaklaşık %27.5'i iki dilli işaretlerden meydana gelmektedir. Tek dilli işaretlerin aksine, İngilizce genel ortalamada önemli bir yer tutmaktadır. Her üç ilçede de İngilizce-Türkçe iki dilli işaretler ağırlıktayken; Altındağ'da bu duruma ek olarak Arapça-Türkçe işaretler de görülmektedir.

Ankara'nın dilbilimsel manzarasında üç ve daha fazla dili hedef alan işaretler neredeyse yok denecek kadar azdır. Çankaya ve Altındağ'da bulunan Türkçe-Arapça-İngilizce üç tabela da eczanelere aittir. Elde ettiğimiz bilgilere göre bu üç dilli işaretler kısa bir süre öncesine kadar Türkçe-İngilizce olmak üzere iki dili kapsamaktaydı. Sağlık sektöründe Arapça işaretlerin yer almasının temel sebebinin Suriye ve Iraklı göçmenlerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabilmesi olduğunu düşünmekteyiz. Tek dört dilli işaretin bulunduğu Çankaya'daki "Uygur Sofrasında", hem yerel halka hem de turistlere hitap etmesi bakımından Türkçe ve İngilizce bilgisel bir işlev taşımaktadır. Bunun yanında Uygurca ve Çince kültürel bir temsil işlevi görmektedir.

İkinci araştırma sorusuna gelecek olursak, tablo 3.'den dillerin niceliksel öneminin en genel hatlarıyla *Türkçe>İngilizce>Arapça* yönünde olduğu görülmektedir. Ancak bu tablonun oluşmasında birbirinden farklı dinamikler olduğunu belirtmek gereklidir. Bu dinamiklerden ilki yerel belediyelerin almış olduğu tabelaların %75 oranında Türkçe olması zorunluluğudur. Bu uygulama özellikle Altındağ gibi Arapça işaretlerin yoğun olduğu ilçelerde uygulanmaktadır ve Arapça işaretlerin küçük fontlarda ve Türkçeye göre daha az görünür olmasına neden olmaktadır. Çankaya ve Mamak'taki yoğun Türkçe-İngilizce işaretlerde ise, ilkinin hem yüzdesel olarak hem de niteliksel olarak belirgin olması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Aslında Suriye ve Iraklı göçmenlerin bu bölgelere yoğun göçünden önce, İngilizcenin Türkçe üzerindeki etkisi, farklı boyutlarda tartışılmaktaydı. Görece yeni olan dilin sisteme eklenmesiyle birlikte bu tartışmalar çoğunlukla Arapçanın varlığı ve tehlikesi üzerine yönelmiştir.

Tablo 3. İşaretlerdeki dillerin öncüllüğü

	Mamak	Çankaya	Altındağ
T-İ (İlki odaklı / İkincisi odaklı / Eşit)	20 / 1 / 13	20 / 8 / 16	35 / 1 / 5
T-A (İlki odaklı / İkincisi odaklı / Eşit)	3 / - / -	5 / - / -	39 / 1 / 3
T-Diğer (İlki odaklı / İkincisi odaklı / Eşit)	- / - / -	1 / - / 2	- / - / -

İşaretlerin niteliğini belirleyen ikinci konu İngilizcenin stilistik bir işlev taşımasıdır. Bu yüzden Türkçe-İngilizce iki işaretler çoğunlukla dublikasyon ve parçalı metin türlerinden değil; örtüşük dilli tabelalardan oluşmaktadır. Bunun sonucu olarak da her iki dile de eşit payda ve önem ayrılabilir. Örnek olarak *Crazy Kuaför*, *Champion Bilardo*, *Modies Giyim* gibi örtüşük dilli tabelalarda doğal olarak Türkçe ve İngilizce aynı odakla tabelalarda yer almaktadır.

Tablo 4. Çok dilli işaretlerin niteliksel görünümü

	Mamak	Çankaya	Altındağ
Dublikasyon	4	9	44
Parçalı	3	7	15
Örtüşük	29	36	26
Tamamlayıcı	1	4	-

Ticari tabelalarda bilgisel bir işleve sahip olan Arapça, çoğunlukla dublikasyon ve parçalı metin görünümünde olduğu için, Türkçe metinlerin altında ve küçük fontlarda yazılmaktadır. Zaten buradaki çeviri türlerinin tamamı Türkçeden Arapçaya yapıldığı için bu beklenebilir bir durumdur.

SONUÇ

Bu çalışmada, dilbilimsel manzara araştırmalarının kuramsal alt yapısı Ankara'dan seçilen örneklerle tanıtılmıştır. Ek olarak Mamak, Çankaya ve Altındağ semtleri özelinde Ankara'nın dilbilimsel manzarasıyla ilgili genel bir görünüm sunulmuştur. Bu görünümünden bir sonuç çıkaracak olursak, Ankara'nın kamusal alanlarında farklı coğrafya ve kültürlere ait dillerin bulunduğunu söyleyebiliriz. Ancak sistem içerisindeki aktif dillerden sadece Türkçe, Arapça ve İngilizce baskın bir rol oynamaktadır. Diğer diller nicelik açısından kısıtlı bir etki alanına sahiptir.

Nicelik açısından Ankara'nın dilbilimsel manzarasındaki baskın konumdaki diller nitelik açısından birbirinden farklı görünüm sergilemektedir. Özellikle iki ve çok dilli işaretlerden anlaşılacağı üzere, Türkçe ve İngilizce ön plana çıkarılmak istenirken; Arapça belirli bilgisel işlevleri yerine getirmektedir. Bu durumun oluşmasındaki en önemli etken, Arapça işaretlerin yoğun bulunduğu bölgelerde, yerel belediyelerin almış olduğu ticari tabelaların %75 oranında Türkçe olması kararıdır.

Şüphesiz Ankara'nın farklı semtlerinde farklı sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Çalışmada, bu yönüyle giriş niteliğinde bir yöntem denemesi uygulanmıştır. Ayrıca zaman içinde değişen kültürel ve sosyolojik ilişkiler, siyasi tutum, göç gibi konular dilbilimsel manzaranın farklı yönlerine evrilmesine neden olabilmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

The linguistic landscape, which is one of the sub-research fields of sociolinguistics, examines how the signs surrounding the public sphere display in terms of quantity and quality. Before the linguistic landscape turned into a theoretical field, research was conducted on the signs we mentioned above. However, these studies generally focused on the global power of English and the position of local languages against this power. In addition, another common feature of these studies was methodological deficiency. Along with linguistic landscape studies, a theoretical perspective on the language of public sphere, which has been the subject of research and discussion for a long time, has been developed.

Actors shaping the linguistic landscape are divided into two as official and informal institutions in the most general sense. The language of the signs in official institutions has an informational function regarding the language planning policy of the states. The language of informal signs reflects the natural perspective of society. In this study, the main reason why commercial signs are chosen as research materials is questioning how individuals shape the linguistic landscape regardless of state policies.

In the study, Mamak, Çankaya and Altındağ districts of Ankara were selected as research areas. These three districts have different socio-economic structures. Altındağ is separated from the other two districts with the ghettoization of Syrian and Iraqi immigrants. Since Çankaya is a trade center, it displays a different view from the others. Mamak provides important information about Ankara's middle-income population.

Many world languages are active in the linguistic landscape of Ankara. However, Turkish, English and Arabic are dominant in these languages. Turkish is naturally the most powerful language in the linguistic landscape of Ankara. English displays an important appearance especially for commercial and stylistic reasons. Arabic is mostly used in signs for immigrants.

Another issue that linguistic landscape studies take into consideration is which of the languages in bilingual and multilingual signs are preliminary and important. In this respect, signs have a semiotic value. In the bilingual and multilingual signs of Ankara, Turkish and English are usually placed with the same importance. In Turkish-Arabic and English-Arabic signs, Arabic is generally secondary to other languages..

KAYNAKÇA

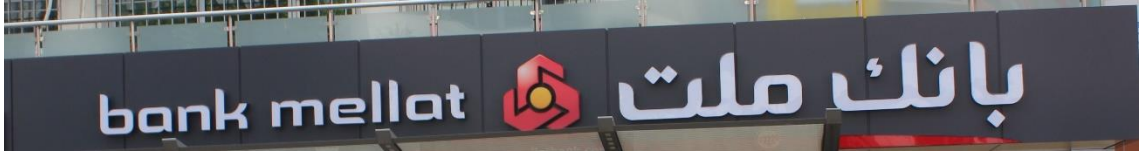
- Backhaus, P. (2006). Multilingualism in Tokyo: A look into the linguistic landscape. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 52-66.
- Ben-Rafael, E. (2009). A sociological approach to the study of linguistic landscapes, Elana Shohamy & Durk Gorter (Ed.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery*, içinde (40-54). New York, NY & London: Routledge.
- Cenoz, J. & Gorter D. (2006). Linguistic landscape and minority languages. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 67-80.
- Edelman, L. (2010). *Linguistic landscapes in the Netherlands: A Study of multilingualism in Amsterdam and Friesland*. The Netherlands: LOT.
- Giles, H., Richard Y. Bourhis & Donald M. Taylor (1977). Towards a theory of language in ethnic group relations. Howard Giles (ed.), *Language, ethnicity and intergroup relations*, içinde (307-348), London: Academic Press.
- Huebner, T. (2006). Bangkok's linguistic landscapes: Environmental print, codemixing and language change. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 31-51.
- Johanson, L. (2007). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkilenler*. (N. Demir, Çev.). Ankara: TDK.
- Köktekin F. & Kara F. (2006). Erzurumda iş yeri adlarında dil kirliliği. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 542, 129-138.
- Landry, R. & R. Y. Bourhis (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16(1), 23-49.
- Moore, I. (2014). Negotiating public space: The Post-Soviet linguistic landscape in Kazakhstan. *International Journal of Communication and Linguistics Studies*, 1 (4), 1-21.
- Reh, M. (2004). Multilingual writing: A reader-oriented typology - with examples from Lira municipality (Uganda). *International Journal of the Sociology of Language*, 170, 1-41.
- Sancak, Şenol vd. (2008). Dil ve kültür yozlaşmasında Giresun örnekleme. *Karadeniz Araştırmaları*, 16, 101-111.
- Scollon, R. & Scollon, S. (2003). *Discourses in place: language in the material world*. London & New York, NY: Routledge.
- Shibilyev, J. (2014). Linguistic landscape approach to language visibility in post-Soviet Baku. *Bilig*, 71, 205-232.
- Şahbaz, N. K. & Sakar, C. (2017). Suriyeli mültecilerle değişen iş yeri tabelalarının dilsel kullanımlar açısından incelenmesi: Mezitli ilçesi örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, (5)3, 472-484.
- Tekin, F. & Cantürk, S. (2018). Dil kirliliği bağlamında Giresun (merkez) iş yeri isimleri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 72, 157-172.
- Wendel, John N. (2017, 6-8 February). Istanbul's linguistic landscapes: sociolinguistic profiles of four Istanbul neighborhoods. *Proceedings of INTCESS 2017 4th International Conference on Education and Social Sciences*, Istanbul.

EKLER

Ek 1. Türkçe-İngilizce iki dilli (tamamlayıcı) tabela

Ek 2. Farsça-İngilizce iki dilli (dublikasyon) tabela

Ek 3. Tanımlanamayan tabela (La'dess: Türkçe "lades" sözcüğünün stilistik dönüştürümü)

Ek 4. Fransızca-Türkçe iki dilli (tamamlayıcı) tabela

Ek 5. Tek dilli Arapça tabela

